



Babes-Bolyai University

The Faculty of Letters

DOCTORAL THESIS

**Analysis of the orthodox and catholic catechetical interconfessional
discourse from the 21st century. Linguistic and pragmatic-
enunciative approaches**

ABSTRACT

Scientific Coordinator:

Conf. univ. dr. habil. Adrian CHIRCU-BUFTEA

Doctoral student:

Alexandra-Ioana GÂȚĂ (married. DÂNGĂ)

Cluj-Napoca
2021

THE CONTENTS OF THE DOCTORAL THESIS

Argument	3
1. Research methodology	8
1.1. Methodological principles	8
1.2. The current state of research – religious style or religious language?	13
1.3. Catechism in Romanian language - historical exhale	16
2. Orthodox catechetical speech	24
2.1. Pragmatic-speaking characteristics	24
2.2. Linguistic characteristics	27
2.2.1. Orthographic features	28
2.2.2. Morphological features	32
2.2.3. Syntactic features	36
2.2.4. Lexical-semantic features	40
2.2.4.1. Neologisms	40
2.2.4.2. The archaisms	42
2.2.4.2.1. Lexical archaisms	43
2.2.4.2.2. Semantic archaisms	45
2.2.4.3. Popular/regional terms and expressions	
2.2.4.4. Derived and compound	50
2.2.4.4.1. Pre-fixed archaic derivatives	50
2.2.4.4.2. Archaic derivatives with suffixes	52
2.2.4.4.3. Archaic compounds	57
2.2.4.5. Periphrastic expression	60
2.2.5. Etymological features of the religious terminological vocabulary	62
2.2.5.1. Latin terms inherited	62
2.2.5.2. Slavonic influence	70
2.2.5.3. Religious terms (of byzantine Greek origin) entered the language through Slavonic influence	78
2.2.5.4. Terms borrowed from modern Greek (neogreek influence)	90

2.2.5.5. Religious terms of South-Slavic and Hungarian origin	93
2.2.5.5.1. Religious terms of South-Slavic origin	93
2.2.5.5.2. Terms of Hungarian origin	95
2.3. Processing the data through the Tropes application	96
3. Catholic catechetical speech	99
3.1. Pragmatic-speaking characteristics	99
3.2. Linguistic characteristics	101
3.2.1. Orthographic features	102
3.2.2. Morphological features	107
3.2.3. Syntactic features	111
3.2.4. Lexical-semantic features	112
3.2.4.1. Neologisms	112
3.2.4.2. Neologic periphrastic expression	114
3.2.5. Etymological features of the terminological vocabulary	118
3.2.5.1. Romanian terms inherited from Latin	118
3.2.5.2. Romance languages loans	120
3.2.6. Semantic and syntactic linguistic discontinuities	152
3.3. Processing the data through the Tropes application	156
4. Interdiscursivity	159
4.1. Dogmatic dialogue in the 21st century	159
4.2. Similarities and intertextual linguistic differences	163
4.3. Comparative quantitative analysis: The relationship between the Romanian inherited terms from Latin in the two catechetical discourses	172
5. Conclusions	178
Bibliographical abbreviations	180
Bibliography	184

OVERVIEW OF THE CHAPTERS OF THE DOCTORAL THESIS

“Analysis of the orthodox and catholic catechetical interconfessional discourse from the 21st century. Linguistic and pragmatic-enunciative approaches”

Key words: speech, interdiscursivity, interconfessional dialogue, discursive formation, the constituent frontier, religious terminological lexis, terminological vocabulary of interference, lexical convergence points

To date, linguistic analyses of liturgical, biblical, prayer, religious press have been carried out, but less have the catechisms been studied. The need for such a study is to highlight the linguistic differences between the religious language and the secular language, and between the Catholic and Orthodox catechetical texts, which have edited/reedited their confessional teachings in the 21st century. With regard to the efforts of synchronizing the catechetic texts with the secular literary version, they remain partly limited due to the fact that this type of speech conveys the doctrinal aspects of a cult, denoting the need for a high degree of accuracy in expression or translation of notions, principles, dogmatic aspects etc. The lexical-semantic analysis of the 21st century catechetic speeches will aim at: neologisms glossaries, their competition with terms of the main lexical fund of the Romanian language (lexical and semantic archaisms, popular/regional elements), periphrastic expressions, tautologies, semantic evolution of terms.

It is also a matter of the fact that the difference between religious and secular language is not exclusively about terminology, because "the specificity of the church language is far from being reduced to a lexical inventory" (Rodica Zafiu), which is why we have approached the catechetic speeches from both, linguistic and pragmatic-speaking point of view, also analysing the catechisms from the perspective of the confessional doctrinal dialogue. Thus, the

interconfessional catechetical speech was addressed from the first chapter, "**Methodology of research**", which highlights the need for pragmatic-speaking research of catechetical texts, because any speech has a relationship with the past and represents an addition, reconfirmation, explanation of a text, in our case, a religious one. The theory of the discourse, elaborated in France (in the 70s), highlights the view that *interdiscursivity* is an ongoing reconfiguration process whereby a dissident group incorporates elements produced outside it, which it redefines or interprets through the light of its own categories. Thus, the texts "feed" themselves from other texts, so the text is not self-sufficient, it needs a hermeneutic framework. D. Maingueneau, one of the theorists of the discourse analysis, claims that there is a dialogue between texts, which covers not so much the texts that have an enunciative identity, but the texts that establish a *constitutive frontier*, meaning they reconstruct the text from their own position. For example, the *Filioque* concept, which is exposed in *The Catholic Church Catechism* (1993), is still a pretext for the interconfessional dialogue: "The introduction of the *Filioque* in the Symbol from Nicaea-Constantinople by the Latin liturgy is, however, so far a *divergent point of view with the Orthodox churches*" (CBC: 1993, 64). The confessional dialogue, at a discursive level, manifests itself in reconfirming the doctrinal position of the Orthodox Church, exposed in *the Orthodox Faith* (2003), by reference to the catholic doctrine "When *the ones from the West* added, in the Symbol of Faith, the words "and from the Son" (*Filioque*)? For the first time, the structure was added by a Spanish Synod in 589 [...]" (CO: 2003, 114). According to the *discourse analysis* theory, respective *interdiscursivity*, we can point out that both catechetical speeches (orthodox and catholic) appear in contrast, and each *discursive formation* can be built by reference to another speech, at *its own constitutive frontier*.

We appreciate that church writings do not reflect a style of the literary Romanian language, but represent a "distinct linguistic variety" (Gheorghe Chivu), so another type of language - complementary to the secular language - and which has several sublanguages/variants: biblical, liturgical, homiletical, legal-administrative, catechetical, ecclesiastical history, all of them integrating the theological terminology. These sub-languages are specialized variants, depending on usage and purpose. So, within my paper I used specialized terms, such as *text, speech, language/religious style, etc.* Synthetizing, *the text* represents a suite of phrases, among which there are meaningful relationships, having a thematic content; *the speech* highlights a statement aimed at influencing another entity that issues a theory; *religious*

language is a language of religious writings, different from that of secular texts; *religious style* is a feature of sacred, revealed books, liturgical texts, of prayer etc.; *religious terminological vocabulary* reveals the whole variety of terms which denote confessional aspects.

In the second and third chapters, "**The Orthodox Catechetical Discourse**" and "**The Catholic Catechetical Discourse**", we analysed linguistically and pragmatically-speaking the orthodox and catholic catechetical discourses from the 21st century, but we also introduced into our corpus of texts the catechisms that emerged in the last decade of the 20th century, due to the fact that the catechisms from the next century are extensions of those of the previous decade. Moreover, a single corpus also contains previous speeches, in accordance with the principles of interdiscursivity and coherence. Thus, the corpus of the analysed texts integrates orthodox catechisms: *The Orthodox Faith Teaching* (2003) *Faithful Christian Catechism* (2011), *The Faith of the Saints - Orthodox Church Catechism* (2004), *Orthodox Catechism* (2007), *God is alive: Orthodox Catechism* (2016), respectively catholic catechisms: *Catholic Church Catechism* (1993), *Catholic Church Catechism - Compendium* (2006), *Youcat* (2012).

From a pragmatic - explicit point of view, I emphasized that any discursive formation is connected with its entire context, so with all the constitutive frontiers, which are nothing but reconstructions with additions, explanations or reconfirmations of an initial speech. An example, which confirms the connection and interlinking of the speeches, is the following: in the 16th century, the Patriarch Jeremiah the 2nd responds to the Lutheran theologians from Tübingen, disregarding their doctrines about *monastic life*, *Eucharist*, *worship of saints* etc. We notice that the orthodox confessional speech appears as a constitutive frontier of the Lutheran protestant discourse, and the latter, in turn, is a reconstruction of Catholic dogmatic discourse. Another example, J. Calvin's works, *Catechismus puerorum* (1523) and M. Luther's *Small Catechism* and *Large Catechism* (1529), was the trigger moment of the Roman-Catholic Church to formulate and express the catholic confessional teaching in a clear, precise, accessible form. Thus the first Catholic catechisms appeared in Europe (*Catechismus Ecclesiae* by G. Witzel and *The Catechism of Petru Canisius*), which have been translated into different languages ever since. Therefore, obviously, the new Protestant confessional teachings have triggered the catechetical explosion of the historical Western Church, generating a constant interconfessional dialogue. Thus, the interfaith catechetical dialogues inevitably speak out and contradict themselves in

content, offering specific arguments to the cult, as Jaroslav Pelikan explains: "the catechetical texts make discreet or face-to-face references to each other, in order to argue or refuse, as appropriate, the differences between them". If the outcome of the discursive interaction is controversial, the conflicting dialogues may generate unlimited trials of discursive constructions, proof being the theological controversies set out above, which "have in turn led to other theological controversies (which have, of course, produced other creeds and confessions, it seems, over and over again)", according to Jaroslav Pelikan's analysis.

The structure of the Orthodox catechetical texts follow *sui generis* the format of Martin Luther's *Small Catechism*, question-answer type, and the content is organized on three thematic chapters, *Faith, Hope and Love* (CO: 2003; CO: 2007; CO: 2011), in accordance with the principle of the three theological virtues. The two translations, *The Orthodox Church Catechism* and *God is alive, Orthodox catechism*, are organized differently, so that the latter is not structured according to the question-answer model. The text *God is alive, Orthodox catechism* is different, and the fact that it thematically organizes the content in chapters according to the chronology of Jesus Christ's life (*The Birth of the Lord, Lord's Baptism, Transfiguration, Lord's Admonition, The Cross and Resurrection, The Ascension and The Pentecost, The Second Coming*); the christian-orthodox dogmas, relating to matters such as *man's creation, hope, godliness, Eucharist, the Holy Sacraments, the worship of saints, the Church, The Apocalypse* etc. are inserted into the above chapters, in a logical and easy-to-follow manner. The catholic catechetical discourse is thematically structured, as follows: *The Catholic Church Catechism* of 1993 and *The Catholic Church Compendium* from 2005 are organized in four parts ("The Confession of Faith", "The Christian Mystery Celebration", "Life in Christ", "Christian prayer"), and the *Youcat* (catechism for youth from 2012) has also four parts, with quite the same content ("What we believe", "The Christian Mystery Celebration", "Life in Christ" and "How we should pray"). Not all the texts from catholic catechisms are built on the question-answer pattern; for example, *The Catholic Church Catechism* is structured on chapters, and the explanations are provided in the form of articles.

From a linguistic point of view, we addressed the orthographic particularities of each type of catechetical discourse, the morphological, lexical, semantic, syntactic and etymological aspects, specific to orthodox and catholic catechetical texts. Unlike the language of catholic catechisms,

open to innovations and bent toward updating archaisms (the catholic speech is balancing tradition and modernity), orthodox catechetical language is mainly characterized by conservatism. Most terms are used with proper sense, or are selected specialized, clear, monosemantic words, since catechisms convey and explain the faith teaching of the confession. Also, if the orthodox catechetical texts prefer Slavonic terms, the catholic speech shows a preference for loans. At the same time, the catechetical catholic text highlights an updated language, synchronized with the dynamics of the current language and strongly impregnated with neological elements/ structures, whereas the orthodox text is characterized by conservatism, implicitly using a significant number of archaic terms.

We specify that this thesis has not only intended to set out the confessional connoted terms (e.g. *piety/devotion, immaculate/righteous, abstinence/fast etc.*), but to highlight their entirety the linguistic elements specific to each religious discourse, following the morph-syntactical, lexico-semantic levels, as well as the orthographical, etymological features. Also, there were some discontinuities/traps of the translation from German and Italian of some catholic catechisms, thus the texts obtained had some shortcomings in terms of *coherence* or *cohesion*, distribution of predicates in the phrase, using the meanings in context etc. We specify that the linguistic analysis only dealt with catechetical language, excluding liturgical, biblical, homiletical language, languages appearing in the texts of catechisms by the technique of citation.

In Chapter four, *Interdiscursivity*, I followed the 21st century doctrinal dialogue of the two historical Churches and I comparatively treated the linguistic particularities of the two discursive formations. For the quantitative analyses, various tools, such as Tropes, Power BI, have been used, which have proved extremely useful in identifying grammatical classes, semantic relations, the occurrence of each analysed term, and within the graphical rendering of semantic networks and also the frequency of Latin inherited terms. Furthermore, the quantitative analysis of Latin inherited terms in the Romanian language highlighted their frequency in the representative catechetical texts of the two denominations and constituted an addition to the etymological research, in order to highlight relevant data on the terminology selection or choices of each discursive community.

From the lexical point of view, we highlight *terminological neologisms*, used in both catholic and orthodox catechetical language (we integrate these neologisms into *the terminological interference vocabulary category*): *apostasy, canonical, chastity, cathedral,*

catechumen, catholic, clerical, choir, cult, divine, dogma, ecumenical, heresy, Eucharist, martyr, mission, moral, parabola, procession, prophet, revelation, schism, simony, spiritual, superstition, theologian, will, virtue. We can also mention some terms used in both religious speeches (*lexical convergence points*): *Cross, God, Lord, church, blessing, creed, salvation, glory, grace,* but also some terms specific to one or other of the confessions - catholic (*rosary, sacrament, tabernacle, breviary, etc.*), orthodox (*mystery, ark etc.*).

I noticed that both the differences between the two types of speeches, on the orthographical and lexical level, as well as the differences between the catechetical language (catholic, orthodox) and the secular language, make each speech specific and shades all catechetical particularities. As for the similarities between the two corpora of texts, we can notice that the intersections between the two discursive formations can be interpreted as *linguistic and religious dialogue areas*. That is, the two catechetical speeches cannot be analysed independently, but only in relation to each other, and therefore *through interdiscursivity*.

The Chapter **Conclusions** revealed that the analysed discursive formations communicate or interact, each speech showing intention to influence the other. We believe that the discourse analysis means going beyond the textual level by incorporating social, situational or cultural factors, which provide a complete significance to *a discursive formation*. We appreciate that the religious language has been relatively little studied, by reference to the secular language, all the less the (sub)catechetical language, which is relevant to any confession, because it expresses the dogmatic principles of every cult. Over the centuries, each religion has been put in the position to defend its doctrine of heresies, deviations, which is why Synods, Councils were established, in order to provide authorized answers, by means of dogmas. These doctrinal points were returned to believers in the form of canons, creeds, symbols and confessions of faith or in the form of catechisms.

So we see that the analysis of the confessional catechetical speeches revolves the dialogue toward a direction of controversy speeches. Even if the polemic topics between the two historical churches remain the *Filioque* issues, *papal primate, celibate, purgatory* etc., the doctrinal dialogue, catechetical, will continue its course, on the one hand having the role of highlighting the differences, on the other hand strengthening, through *interdiscursivity*, its own teaching of faith. We note that history, partially common, but also the pressure of political and cultural

events, have accentuated the differences between cults. Today, this dialogue between the two historical churches will probably expand and turn into an ecumenical discourse, integrative of all the official Christian cults.

BIBLIOGRAPHY

Catechisms

1. *Catehism ortodox*, Sibiu, Editura Mitropoliei Ardealului, 1990.
2. *Credința ortodoxă*, Iași, Editura Trinitas, 2003.
3. *Catehism ortodox*, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2011.
4. *Învățătura de credință ortodoxă*, București, Editura EIMBOR, 1992.
5. *Învățătura de credință ortodoxă*, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 1993.
6. *Învățătura de credință creștină ortodoxă*, Oradea, Editura Imprimeria de Vest, 1996.
7. *Învățătura de credință ortodoxă*, București, Editura Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2015.
8. FILARET, Sfântul, *Catehismul Ortodox*, traducere de Gheorghică Ciocoi, București, Editura Cartea Ortodoxă, 2007.
9. ȘORTAN, E., *Catehismul creștinului dreptcredincios*, Deva, Editura Polidava, 1994.
10. VELIMIROVICI, Nicolae, *Credința sfinților – Catehismul Bisericii Ortodoxe*, București, Editura Sofia, 2004.
11. *Viu este Dumnezeu: catehism ortodox*, trad. de Ioan Nicolae, Alba-Iulia, Editura Reîntregirea, 2009.
12. *Catehismul Bisericii Catolice*, București, Editura Arhiepiscopia Romano-Catolică de București, 1993.
13. *Catehismul Bisericii Catolice. Compendiu*, Iași, Editura Presa Bună, 1993.
14. *Youcat română. Catehismul Bisericii Catolice pentru tineri pentru a cunoaște și a trăi credința Bisericii*, Iași, Editura Sapientia, 2012.
15. *Catehismul lui Iosif de Camillis (1726)*, prefață de Iacob Mârza, transcrierea textului, studiu introductiv, îngrijirea ediției de Eva Mârza, studiu teologic, note de specialitate de Anton Rus, bibliografie selectivă și indice de Eva Mârza și Anton Rus, Sibiu, Editura Imago, 2002.
16. SPURGEON, Haddon Charles, *Catehism biblic*, Brașov, Editura Agape, 2004.
17. ILIE, Viorel C., *Catehismul: ancoră a credinței și practicii baptiste*, Oradea, Editura Universității Emanuel, 2007.
18. CĂILEANU, Emanoil, *Catehism evanghelic*, Oradea, Editura Kerigma, 2010.

Complementary religious texts

1. *Biblia de la Blaj (1795)*, Roma, Ediție jubiliară, apărută cu binecuvântarea Î.P.S. Lucian Mureșan, mitropolitul Bisericii Române Unite, 2000.
2. *Biblia, adecă Dumnezeiasca Scriptura (1688)*, București, Editura Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1988.
3. *Biblia*, traducere de Dumitru Cornilescu, București, Editura Societății Biblice Interconfesionale din România, ediția revizuită în 2016.
4. *Biblia*, traducere, introducere și note de pr. Alois Bulai și pr. Eduard Patrașcu, Editura Sapiientia, Iași, 2013.
5. *Cartea Psalmiloru*, tradusă după Testul originalu, Bucuresci, Editura Societatea Biblică pentru Britania și străinătate, 1892.
6. *Coranul*, trad. Silvestru Octavian Isopescul, Cluj-Napoca, Editura ETA, 1995.
7. Cornilescu, D., *Noul Testament al Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, București, Societatea Evanghelică Română, Tipografia Gutenberg, 1920.
8. *Noul Testament al Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Christos*, Editura Societatea Biblică pentru Britania și străinătate, Jassy, Tipografia H. Goldner, 1871.
9. *Noul Testament al Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, București, Editura Societatea Biblică pentru Britania și străinătate, 1911, 1914.
10. *Noul Testament al Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Christos*, Bucuresci, Editura Societatea Biblică pentru Britania și străinătate, 1892.
11. *Sânta Scriptură a Vechiului și Noului Testamentu*, Edițiune nouă revedută după texturile originale, Pesta, Editura Societatea Biblică pentru Britania și străinătate, 1873.
12. *Sânta Scriptură a Vechiului și Noului Testamentu*, Londra, Editura Societatea Biblică pentru Britania și străinătate, 1922.
13. *Scriptură a Vechiului și Noului Testamentu*, Pesta, Editura Societatea Biblică pentru Britania și străinătate, 1873.
14. *Sfânta Evanghelie a Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos scrisă de Sft. Luca*, București, Editura Societatea Biblică pentru Britania și străinătate, 1911.

Articles

1. ABRUDAN, Mircea-Gheorghe, DÂNGĂ, Alexandra-Ioana, „Youcat în limba română. Studiu lingvistic și abordare teologică ortodoxă”, în Vasile Stanciu (coord.), *Educație și Mărturisire, Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al tradiției*, Editura Presa Universitară Clujeană, 2017, p. 393-412.
2. ADAM, J. M., *Les textes: types et prototypes*, Paris, Éditions Nathan Université, 1997.
3. ADAM, J. M., *Lingvistica textuală*, trad. Corina Ifimia, Iași, Editura Institutul European, 2008.
4. ALDEA, Maria, „Câteva considerații pe marginea gloselor intratextuale din Cărticica năravurilor bune pentru tinerime (Sibiu, 1819)”, în Maria Stanciu Istrate, Daniela Răuțu (eds.), *Lucrările celui de-al șaselea Simpozion Internațional de Lingvistică* (București, 29-30 mai 2015), București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2017, p. 229-239.
5. AVRAM, Andrei, *Noi contribuții etimologice*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001.
6. BĂRBULEANU (Tereche), Ana-Maria, *Limba religioasă românească actuală*, Craiova, Editura Universitaria, 2013.
7. BEL, Valer, *Misiunea Bisericii în lumea contemporană*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2004.
8. BENVENISTE, Émile, *Problèmes de linguistique générale*, Paris, Éditions Gallimard, 1966.
9. BUCĂ, Marin, SÂRBU, Richard, *Slava veche și slavona românească*, Timișoara, Tipografia Universității din Timișoara, 1990.
10. CĂLUGĂR, Dumitru, *Catehetica*, Ediția a III-a, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2002.
11. CHARAUDEAU, Patrick, *Grammaire du sens et de l'expression*, Paris, Éditions Hachette, 1992.
12. CHARAUDEAU, Patrick, *Langage et discours: éléments de sémiolinguistique (théorie et pratique)*, Paris, Éditions Hachette, 1983.
13. CHIRCU, Adrian, „De negativa prae-fixatione in Dictones latinae cum valachica interpretatione. Observații asupra tălmăcirii de către Teodor Corbea a derivatelor negative latinești în vorbe românești”, în Coman Lupu (ed.), *Studii romanice. Omagiu*

profesorilor Florica Dimitrescu și Alexandru Niculescu, la 90 de ani, vol. I, București, Editura Universității din București, 2018, p. 235-259.

14. CHIRCU, Adrian, „Observații asupra asupra unui substantiv abstract devenit concret în limba română actuală: rom. **chestie**”, în Dan Octavian Cepraga, Coman Lupu, Lorenzo Renzi (eds.), *Études Romanes, Hommages offerts à Florica Dimitrescu et Alexandru Niculescu*, București, Editura Universității din București, 2013, pp. 188-198.
15. CHIRILĂ, Adina, „Argument pentru o reconsiderare a stilului religios în limba română”, în Maria Micle, Vasile Lațiu (coord.), *Studia in honorem magistri Vasile Frățilă*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2005, p. 157-168.
16. CHIVU, Gheorghe *Civilizație și cultură. Considerații asupra limbajului bisericesc actual*, București, Editura Academiei Române, 1997.
17. CHIVU, Gheorghe, „O variantă ignorată a românei literare moderne – limbajul bisericesc”, în *Limba Română*, XLIV, 1995, nr. 9-12, p. 445-453.
18. COTEANU, Ion, „Stiluri moderne ale limbii române literare”, în *Limba Română*, IX, 1960, nr. 2, p. 59-60.
19. CONDREA, Iraida, „O abordare stilistică a textului religios” în *Studia Universitatis Moldaviae*, seria „Științe umanistice”, nr.10(100), 2016, p. 3-7.
20. CRIȘAN, Alexandru-Marius, „Sfântul și Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe, panortodox? Pregătirea. Dezbaterile. Clarificări”, în Francisca Bâlsăceanu (coord.), *Mikhtav*, 2018, nr. 83, p. 3-26.
21. DIACONESCU, Ion, *Sintaxa limbii române*, vol. I, București, Tipografia Universității București, 1992.
22. FLOREA, Ligia (coord.), *Gen, text și discurs jurnalistic*, București, Editura Tritonic, 2011.
23. GÂȚĂ (Dângă), Alexandra-Ioana, „În terminologia bisericească predomină latina sau slavona?”, în Jana Palenikova (coord.), *Zilele studiilor romanice*, vol. al II-lea, Bratislava, Editura Univerzita Komenskeho, 2012, p. 133-138.
24. GHEȚIE, Ion, *Introducere în studiul limbii române literare*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982.
25. GHEȚIE, Ion (coord.), *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532-1780)*, București, Editura Academiei Române, 1997.

26. GOICU, Simona, *Termeni creștini în onomastica românească*, Timișoara, Editura Amphora, 1999.
27. GRAUR, Alexandru, *Fondul principal al limbii române*, București, Editura Științifică, 1957.
28. GUIA, Sorin, *Discursul religios. Structuri și tipuri*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2014.
29. GUȚU-ROMALO, Valeria (coord.), *Gramatica limbii române, vol. I (Cuvântul)*, București, Editura Academiei Române, 2005.
30. HOARȚĂ-CĂRĂUȘU, Luminița, „Arsenie Boca, Cuvinte vii. O analiză din perspectivă gramaticală și retorico-pregmatică”, în Cristinel Munteanu (coord.), *Studia linguistica et philologica in honorem Constantin Frâncu*, Analele Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, seria Lingvistică, Tomul LXI, 2015, p. 47-48.
31. HOINĂRESCU, Liliana, *Pragmatica reformulării în limba română. Funcții discursive ale marcatorului Adică*, București, Editura Academiei, 2015.
32. IACOB, Niculina, *Limbaajul biblic românesc (1640-1800). Aspecte ale evoluției limbii române literare până la 1840*, vol. I, Suceava, Editura Universității „Ștefan cel Mare”, 2001.
33. IACOB, Niculina, *Limbaajul biblic românesc (1640-1800). Biblia de la Blaj – Text de referință în tradiția biblică românească*, vol.II, Suceava, Editura Universității „Ștefan cel Mare”, 2001.
34. ICĂ, Ioan, *Mărturisirea de credință a lui Mitrofan Kritopulous, însemnătatea ei istorică, dogmatică și ecumenistă. Teză de doctorat în Teologie*, Sibiu, Editura Mitropolia Andreiană, 1973.
35. IONESCU, Ion, *Începuturile creștinismului românesc daco-roman (Sec. II-VII)*, București, Editura Universității din București, 1998.
36. IVĂNESCU, Gheorghe, *Istoria limbii române*, ediția a II-a de Iași, Editura Junimea, 2000.
37. IVĂNIȘ-FRENȚIU, Maria, *Aspecte ale limbajului liturgic românesc*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2013.
38. IVĂNIȘ-FRENȚIU, Maria, *Limba română și limbajul rugăciunii: Limba română ca limbă liturgică*, București, Editura Anastasia, 2001.

39. MAINGUENEAU, Dominique, *L'analyse du discours, Introduction aux lectures de l'archive*, Paris, Éditions Hachette, 1991.
40. MAINGUENEAU, Dominique, *Semantique de la polemique, discours religieux et ruptures idéologiques au XVIIe siècle*, Laussane, Éditions L'Age d'homme, 1983.
41. MOROIANU, Cristian, *Dublete etimologice lexicale exclusiv neologice*, București, Editura Universității din București, 2005.
42. MUNTEANU, Eugen, *Lexicologie biblică românească*, București, Editura Humanitas, 2008.
43. MUNTEANU, Eugen, *Un caz de inconsecvență ortografică cu motivație confesională: I(i)sus H(Ch)ristos*, București, Editura Academiei Române, 2008.
44. NĂSTĂȘEL, Eugen, URSU, Ioana, *Argumentul (sau despre cuvântul bine gândit)*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980.
45. NEAMȚU, G.G., *Teoria și practica analizei gramaticale, distincții și... distincții*, ediția a II-a, Pitești, Editura Paralela 45, 2007.
46. NICULESCU, Alexandru, *Individualitatea limbii române între limbile romanice. Contribuții socioculturale*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.
47. OBROCEA, Nadia, *Elementul latin în limbajul religios românesc*, Editura JATEPress, Szeged, 2013.
48. ONU, Liviu, CAZACU, Boris, ROSETTI, Alexandru, *Istoria limbii române literare*, vol.I, București, Editura Minerva, 1971.
49. PARPALĂ, Emilia, *Introducere în stilistică*, Craiova, Editura Universitaria, 2006.
50. POPESCU-MARIN, Magdalena (coord.), *Formarea cuvintelor în limba română din secolele al XVI-lea-al XVIII-lea*, București, Editura Academiei Române, 2007.
51. PUȘCARIU, Sextil, *Limba română I. Privire generală*, București, Fundația pentru Literatură și Artă, 1940.
52. ROVENȚA-FRUMUȘANI, Daniela, *Analiza discursului. Ipoteze și ipostaze*, București, Editura Tritonic, 2012.
53. SALA, Marius, *Introducere în etimologia limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1999.
54. SFÂRLEA, Lidia, *Delimitarea stilurilor literare românești*, în Ion GHEȚIE (coord.), *Studii de limbă literară și filologie*, II, București, Editura Academiei Române, 1972.

55. STAN, Camelia, *O sintaxă diacronică a limbii române vechi*, București, Editura Universității din București, 2013.
56. STĂNILOAE, Dumitru, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu, în Opere complete, V*, București, Editura Basilica, 2013.
57. ȘĂINEANU, Lazăr, *Încercare asupra semasiologiei limbii române. Studii istorice despre tranzițiunea sensurilor*, prefață de B. P. Hasdeu, ediție îngrijită, studiu introductiv și indice de Livia Vasiliuță, Timișoara, Editura de Vest, 1999.
58. TELEOACĂ, Dana-Luminița, „Discursul religios catihetic: o abordare din perspectiva teoriei comunicării”, în Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, Carmen Ioana Radu (coord.), *Lucrările celui de-al treilea Simpozion Internațional de Lingvistică*, București, Editura Universității din București, 2010, p. 171-179.
59. TELEOACĂ, Dana-Luminița, „Aspecte morfosintactice în textul catehetic actual”, în Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci (coord.), *Lucrările celui de-al doilea Simpozion Internațional de Lingvistică*, București, Editura Universității din București, 2009, p. 489-501.
60. TELEOACĂ, Dana-Luminița, „Aspecte lexicale conservatoare în literatura veterotestamentară a Psalmilor”, în Wolfgang Dahmen, Eugen Munteanu (coord.), *Grigore Bostan - 70. Probleme actuale de filologie română*, Cernăuți-Herța, Editura Cuvântul, 2011, p. 55-80.
61. TELEOACĂ, Dana-Luminița, *Limbajul bisericesc actual între tradiție și inovație*, București, Editura Academiei Române, 2008 (Conferințele Academiei Române).
62. TELEOACĂ, Dana-Luminița, „Morfosintaxa textului biblic actual: Evanghelia după Matei”, în *Limba Română*, LXI- 1/2012, Editura Academiei Române, p. 47-59.
63. TELEOACĂ, Dana-Luminița, *Semiotica discursului religios. Probleme de poetică, stilistică și retorică*, București, Editura Universității din București, 2016.
64. TELEOACĂ, Dana-Luminița, *Terminologia religioasă creștină în limba română*, Editura Academiei Române, București, 2013.
65. TELEOACĂ, Dana-Luminița, „Conservatorism și expresivitate în literatura religioasă. Posibile repere de definire a unui stil științific (didactic) în context religios”, *Limba Română*, LXII- 1/ 2013, p. 46-61.

66. TOMA, Ion, *Lexicologia limbii române*, București, Editura Universității din București, 2000.
67. VION, Robert, *La communication verbale. Analyse des interactions*, Paris, Éditions Hachette, 2000.
68. ZAFIU, Rodica, *Diversitate stilistică în româna actuală*, București, Editura Universității din București, 2001.

Dictionaries

1. BRANIȘTE, Ene, BRANIȘTE, Ecaterina, *Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase*, Caransebeș, Editura Diecezana, 2001.
2. CHIVU, Gh., Buză, Emanuela, Roman-Moraru, Alexandra, *Dicționarul împrumuturilor latino-romanice în limba română veche (1421-1760)*, București, Editura Științifică, 1992.
3. CIORĂNESCU, Alexandru, *Dicționarul etimologic al limbii române*, ediție îngrijită și traducere din limba spaniolă de Tudora Șandru-Mehedinți și Magdalena Popescu-Marin, București, Editura Saeculum I.O., 2007.
4. COMPTE, Fernand, *Dicționar de creștinism. Noțiuni fundamentale ale creștinismului*, trad. Cristina Chiculescu, București, Editura Niculescu, 1999.
5. *Dicționar explicativ al limbii române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.
6. *Dicționar universal ilustrat al limbii române*, Vol. I-XII, București, Editura Litera, 2010.
7. SALA, Marius, MIHĂILĂ, Gheorghe, BUSUIOC, Monica (dir.), *Dicționarul limbii române, ediție anastatică*, vol. I-XIX, București, Editura Academiei Române, 2010 (DLR).
8. Vintilă-Rădulescu, Ioana (coord.), *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* (ediția a II-a, revăzută și adăugită), București, Editura Univers Enciclopedic, 2005.
9. DIMA, Eugenia (coord.), *Dicționarul explicativ ilustrat al limbii române*, Editura Arc & Gunivas, București, 2007.
10. DOUGLAS, J. D., *Dicționar biblic*, vol. I: A – J, vol. al II-lea: L – Z, Oradea, Editura „Cartea Creștină”, 1995.

11. DUCROT, Oswald, SCHAEFFER, Jean-Marie, *Noul dicționar enciclopedic al științelor limbajului*, trad. de Anca Măgureanu, Viorel Vișan, Marina Păunescu, București, Editura Babel, 1996.
12. ELIADE, Mircea (ed.), *The Encyclopedia of Religion*, Volume 11, New York, Editurile Simon & Schuster Macmillan, 1995.
13. MARCU, Florin, MANECA, Constant, *Dicționar de neologisme*, Editura Academiei Române, București, 1986.
14. MARCU, Florin, *Marele dicționar de neologisme*, ediție revizuită, augmentată și actualizată, Editura Saeculum I. O., București, 2002.
15. MIHAILOVICI BĂLAN, Aurelia, *Dicționar onomastic creștin*, București, Editura Minerva, 2003.
16. MIRCEA, Ioan, *Dicționarul Noului Testament*, București, Editura IBMBOR, 1995.
17. NAGY, Rodica, *Dicționar de analiză a discursului*, Iași, Editura Institutul European, 2015.
18. SALA, Marius, AVRAM, Andrei (dir.), *Dicționarul etimologic al limbii române*, vol. I-III/ II2, București, Editura Academiei Române, 2011-2015.
19. SIMION, Eugen, SALA, Marius (coord.), *Mic dicționar academic*, Vol. I-II, București, Editura Univers Enciclopedic, 2010.
20. TAMAȘ, Ioan, *Mic dicționar teologic*, Iași, Editura Sapienția, 2008.
21. MEYER-LÜBKE, Wilhelm, *Romanisches Etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, Carl Winters Universitätsverlang, 1975.

WEBLIOGRAPHY

1. Aquinas, Thomas, *Contra Errores Graecorum*,
<<https://isidore.co/aquinas/english/ContraErrGraecorum.htm>> (consultat în 06.07.2016).
2. Leuba, Jean-Louis *Papacy, Protestantism and ecumenism - The World Council and the Christian World Communions*,
<http://archive.is/20120710183407/findarticles.com/p/articles/mi_m2065/is_n4_v46/ai_15918282/> (consultat în 09.10.2017).

3. *Harta religiilor în spațiul european*, <<https://www.geotutorials.ro/atlas-geografic/harti-europa/atlas-europa/harta-religiilor-harta-europa/>> (consultat în 23.05.2019).
4. *Lista cultelor religioase, recunoscute oficial în România*, potrivit Legii nr. 489/2006 <http://culte.gov.ro/?page_id=57> (consultat în 21.10.2018).
5. Ene, Ionela, *Termeni religioși de origine slavă în Documente privitoare la istoria orașului Iași*, <<http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A105/pdf>> (consultat în 02.06.2020).
6. Leuba, Jean-Louis, *Papacy, Protestantism and ecumenism - The World Council and the Christian World Communions*, <<http://archive.is/20120710183407/findarticles.com/p/>> (consultat în 10.02.2018).
7. Teleoacă, Dana Luminița, *Continuité vs. discontinuité formelle et sémantico-stylistique dans la Romania : à propos de quelques termes religieux hérités du latin (I)*, în *Philologica Jassyensia*, an XII, nr. 1(26), 2016, p. 117-128, disponibil la <<http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A26401>> (consultat în 09.09.2017).
8. *Credința ortodoxă*, Iași, 2003, ediția electronică Apologeticum, <<https://www.slideshare.net/gflorentina/invatatura-de-credinta-crestin-ortodoxa>> (consultat în 08.09.2017).
9. Iacob, Niculina, „Limba și stilul Vulgatei De La Blaj 1760 – 1761”, studiu lingvistic adăugat la finalul *Bibliei Vulgate. Blaj 1760 – 1761*, p. 789-912; <http://litere.usv.ro/public_pdf/lucrari_cadre/n_iacob/biblia_vulgata/Studii/6StudiuLingvistic.pdf> (consultat în 26.08.2020).